

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Městský soud v Praze rozhodl v senátě složeném z předsedy Mgr. Martina Kříže, soudkyně Mgr. Věry Jachurové a soudce Mgr. Bc. Jana Schneeweise v právní věci

žalobkyně: J. D.

zastoupená X, jako obecným zmocněncem
sídlem X

proti

žalovanému: **Ministerstvo zdravotnictví**
sídlem Palackého náměstí 375/4, 128 01 Praha 2

o žalobě proti rozhodnutí ministra zdravotnictví ze dne 21. 1. 2025, č. j. MZDR 11317/2024-4/PRO

takto:

- I. Rozhodnutí ministra zdravotnictví ze dne 21. 1. 2025, č. j. MZDR 11317/2024-4/PRO se ruší a věc se vrací žalovanému k dalšímu řízení.
- II. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení.

Odůvodnění:

I. Předmět řízení a vymezení sporu

1. Žalobkyně se žalobou podanou u Městského soudu v Praze domáhala zrušení rozhodnutí označeného v záhlaví tohoto rozsudku (dále jen „napadené rozhodnutí“), jímž ministr zdravotnictví (dále jen „ministr“) zamítl její rozklad a potvrdil rozhodnutí Ministerstva zdravotnictví ze dne 22. 2. 2024, č. j. MZDR 17124/2023-12/PRO (dále jen „prvostupňové rozhodnutí“). Prvostupňovým rozhodnutím ministerstvo zamítlo žádost

Shodu s prvopisem potvrzuje P. V.

žalobkyně o poskytnutí jednorázové peněžní částky za protiprávní sterilizaci (dále jen „žádost“) podle zákona č. 297/2021 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon o odškodnění protiprávních sterilizací“).

II. Dosavadní průběh řízení a napadené rozhodnutí

2. Žalobkyně podala dne 5. 6. 2023 žádost o poskytnutí jednorázové peněžní částky za protiprávní sterilizaci podle zákona o odškodnění protiprávních sterilizací. Výzvou ze dne 8. 6. 2023 č.j. MZDR 17124/2023-2/PRO byla žalovaným vyzvána k doplnění žádosti o přesné datum provedení sterilizace. Na tuto výzvu žalobkyně reagovala podáním ze dne 22. 6. 2023, kterým vytýkaný nedostatek žádosti odstranila. Dne 27. 6. 2023 sdělil poskytovatel zdravotních služeb k žádosti žalovaného, že požadovanou zdravotnickou dokumentaci nedisponuje, neboť byla skartována. Ve výzvě ze dne 28. 6. 2023 žalovaný vyzval žalobkyni, aby doplnila, k jakým relevantním skutkovým okolnostem má být vyslechnuta její sestra, a dále aby doplnila doklad prokazující vyplacení finanční odměny za podstoupení sterilizačního zákroku. V podání ze dne 10. 7. 2023 žalobkyně uvedla důvody, pro které navrhla výslech svědkyně, a sdělila, že dokladem o vyplacení finanční odměny za podstoupení sterilizačního zákroku nedisponuje. Úřad práce informoval žalovaného dopisem ze dne 15. 8. 2023, že nemá k dispozici záznamy týkající se žalobkyně ve věci poskytnutí dávek podle předpisů o sociálním zabezpečení v návaznosti na provedení výkonu sterilizace v X nemocnici. Oznámením ze dne 4. 9. 2023 byla žalobkyně žalovaným informována o shromáždění podkladů, dále byla poučena o právu vyjádřit se před vydáním rozhodnutí a vyzvána k předložení úplné kopie zdravotnické dokumentace týkající se provedení sterilizace, rovněž byla vyzvána ke sdělení informace, od jakého subjektu je možné předmětnou zdravotnickou dokumentaci získat a k uplatnění dalších konkrétních návrhů na doplnění dokazování, které prokazují provedení sterilizace, okolnosti, za kterých byla sterilizace provedena, a to, že její provedení je v rozporu s právem. Přípisem ze dne 13. 9. 2023 žalobkyně sdělila, že jinou zdravotnickou dokumentací, než je přiložená lékařská zpráva, nedisponuje, přičemž si není vědoma žádné jiné osoby, která by měla v dispozici úplnou zdravotnickou dokumentaci; zdůraznila, že již navrhla důkazní prostředky, jimiž disponuje.
3. Žalovaný v prvostupňovém rozhodnutí konstatoval, že nelze mít nad veškerou pochybnost za prokázané ani tvrzení žalobkyně o provedení sterilizace. Uvedl, že navrženou svědeckou výpověď neprovedl, neboť žalobkyně, ačkoli byla poučena tom, jak navrhopvat výslech svědka, v návrhu nespecifikovala, čeho byla její sestra svědkem, kdy a za jakých okolností. Podle žalovaného byla svědkyně navržena pouze k rekapitulaci toho, co uvádí žalobkyně, resp. co od žalobkyně slyšela její sestra. Bez dostupnosti spisové dokumentace z oblasti sociálního zabezpečení nelze spolehlivě určit, a to ani výslechem svědkyně, o jakou dávku se jednalo, jestli byla podmíněna podstoupením sterilizace nebo vycházela z jiných důvodů. Nelze odhlédnout též od doby, která uplynula od provedení sterilizace a údajného vyplacení sociální dávky, a rovněž od toho, že navrhovaná svědkyně je ve vztahu k žalobkyni osobou blízkou ve smyslu § 22 odst. 1 *in fine* zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku. Žalovaný uzavřel, že žalobkyně ohledně tvrzené nezákonnosti zdravotního výkonu (sterilizace) neunesla důkazní břemeno.
4. Žalobkyně podala proti prvoinstančnímu rozhodnutí včas rozklad, o kterém rozhodl ministr napadeným rozhodnutím. V jeho odůvodnění předeslal, že v lékařské zprávě ze dne 13. 6. 2022 není žádný záznam o provedené sterilizaci ani k jejím okolnostem. Vyzdvihl, že

Shodu s prvopisem potvrzuje P. V.

zákon o odškodnění protiprávních sterilizací nestanoví obrácené důkazní břemeno, tedy není na žalovaném, aby prokázal, že žalobkyně nebyla sterilizována, a pokud sterilizována byla, tak protiprávně, ale je to právě žalobkyně, která má protiprávnost sterilizace prokázat, resp. poskytnout dostatečnou součinnost k prokázání uvedeného. Zdůraznil, že v případě, kdy absentuje zdravotnická dokumentace, je třeba posuzovat zda, jsou předestřená tvrzení hájitelná a plausibilní. Zároveň musí jít o tvrzení, které je podepřeno indiciemi, které ve svém souhrnu nepřipouštějí jiné racionální vysvětlení situace či chování jednotlivých účastníků, než že k protiprávní sterilizaci žalobkyně pravděpodobně došlo tak, jak žalobkyně tvrdí. Žalobkyně neposkytla žalovanému žádnou efektivní součinnost směřující k učinění dalších možných skutkových zjištění. Správní orgán splnil svou povinnost tím, že žalobkyni poskytl rozsáhlé poučení o procesních právech a povinnostech, přičemž z obsahu správního spisu vyplývá, že učinil aktivní kroky jak k poskytovateli zdravotních služeb, tak vůči žalobkyni.

5. K lékařské zprávě ze dne 13. 6. 2022 ministr uvedl, že tato nic o provedené sterilizaci neosvědčuje. Jedná se pouze o tvrzení, které měla žalobkyně u poskytovatele zdravotních služeb uvést až v návaznosti na podání žádosti. Dle samotného poskytovatele zdravotních služeb, který lékařskou zprávu vystavil, není provedení sterilizace žalobkyně v roce 1975 prokázané. Ani provedení samotné sterilizace proto nebylo prokázáno nebo podpořeno spolehlivou indicií.
6. Neprovedení výsledku svědka (sestry žalobkyně) bylo podle ministra hodnoceno v souladu se zásadou volného hodnocení důkazů ve smyslu § 52 odst. 4 správního řádu. Žalovaný dospěl k závěru, že není prokázána ani první podmínka pro přiznání jednorázové částky za sterilizaci provedenou v rozporu s právem, a sice to, že žalobkyně podstoupila samotný výkon sterilizace. Výslech svědkyně týkající se protiprávnosti možné sterilizace je tak v rozporu se zásadou hospodárnosti.
7. Ministr uzavřel, že zásada materiální pravdy neznamena, že správní orgán provede jakékoli dokazování, není-li s to přispět ke zjištění stavu věci. Pouhá tvrzení žalobkyně nárok nezakládají.

III. Žaloba

8. Žalobkyně je přesvědčena, že žalovaný a následně ministr nesprávně posoudili naplnění podmínek dle zákona o odškodnění protiprávních sterilizací. Vše, co vytyká napadenému rozhodnutí, je podle ní možné vytknout i prvostupňového rozhodnutí, a proto navrhla, aby soud zrušil i je.
9. Namítla, že správní orgány na ni nepřipustně přenesly odpovědnost za zjištění skutkového stavu, jestliže trvaly na tom, že neunesla důkazní břemeno. Žalovaný i ministr zcela rezignovali na svou povinnost zjišťovat skutkový stav, neboť v řízení nebyl proveden výslech ani jedné ze tří navržených svědkyň. Správní orgány nerespektovaly právní názory Nejvyššího správního soudu a Městského soudu v Praze, a bylo tak dotčeno právo legitimního očekávání žalobkyně ohledně způsobu vyřizování její žádosti.
10. Žalobkyně uvedla, že byla sterilizována dne 20. 6. 1978 v nemocnici v X. Důvodem podstoupení sterilizace bylo tvrzení tehdejší ošetřující lékařky žalobkyně, že případné další těhotenství by vedlo k úmrtí žalobkyně. Toto tvrzení však nebylo pravdivé a jeho jediným cílem bylo donutit žalobkyni k nedobrovolné sterilizaci. Ačkoli žalobkyně měla v té době šest vlastních dětí, všechna těhotenství a porody proběhly naprosto hladce a bez komplikací.

Shodu s prvopisem potvrzuje P. V.

Žalobkyně v minulosti nepodstoupila žádný císařský řez, a je proto nepravděpodobné, že by případné další těhotenství či porod představovaly jistou smrt či její výrazně zvýšené riziko. Žalobkyně tedy zjevně podstoupila sterilizaci za takových okolností, jež vylučují nebo vážně narušují svobodu a prostotu omylu (případně) uděleného souhlasu ve smyslu § 3 odst. 1 a 2 zákona o odškodnění protiprávních sterilizací. Žalobkyně také nebyla žádným způsobem informována o rizicích zákroku, jeho alternativách ani o jeho nevratnosti. Ošetřující lékařka žalobkyni zároveň přislíbila vyplacení sociální dávky 2 000 Kč, pokud sterilizaci podstoupí. Tato částka byla žalobkyni skutečně vyplacena. Podle § 3 odst. 3 zákona o odškodnění protiprávních sterilizací tak existuje vyvratitelná domněnka, že se jednalo o sterilizaci v rozporu s právem. Žalobkyně nepodepsala žádné zákonem předpokládané dokumenty, jako je žádost o provedení sterilizace, informovaný souhlas či písemné poučení o ireparabilitě sterilizačního zákroku. Rovněž nepředstoupila před sterilizační komisi. Nemohly proto být naplněny tehdejší podmínky pro provedení legální sterilizace ve smyslu zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu a směrnice ministerstva zdravotnictví ČSR LP-252.3-19.11.71, o provádění sterilizace.

11. Jelikož v době podání žádosti byla zdravotnická dokumentace již skartována, navrhla žalobkyně výslech tří svědkyň, kterým se se svou situací svěřila. Nejdůležitější měl být výslech její sestry. Ta mohla dosvědčit, že žalobkyně neznala povahu zákroku sterilizace, dále že o povaze zákroku a jeho nevratnosti se žalobkyně dozvěděla až po sterilizaci svědkyně, která proběhla nejméně o 3 roky později, jakož i to, že žalobkyni byla vyplacena sociální dávka ve výši 2 000 Kč.
12. Žalobkyně rovněž namítla, že žalovaný nenařídil ústní jednání a zamítl návrh na výslech její sestry s odůvodněním, že žalobkyně neuvedla, čeho byla její sestra svědkem, ačkoli to žalobkyně detailně popsala. Výslech svědkyně byl za daných okolností jediný důkaz, který byl schopen tvrzení žalobkyně alespoň do určité míry prokázat, přičemž neprovedený důkaz může jen stěží podléhat volnému hodnocení důkazů. V této souvislosti žalobkyně odkázala na rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 24. 10. 2024 č.j. 18 Ad 9/2024-60, v němž se soud zabýval významem výsledku rodinných příslušníků v obdobné věci. Ohledně prokázání vyplacení sociální dávky žalovaný nepodnikl žádné další kroky poté, co se mu nepodařilo získat potvrzení u Úřadu práce. Žalobkyni opakovaně vyzýval k součinnosti a doplnění důkazů, ačkoli bylo zjevné, že žalobkyně dalšími důkazy nedisponuje a jako fyzická osoba navíc ani nemá prakticky žádné možnosti, jak si hůře dostupné důkazy obstarat.
13. Žalobkyně též namítla, že ministr nesprávně pracuje s pojmem tzv. hájitelných tvrzení, jak je vyložil Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 4. 7. 2024 č.j. 9 As 61/2023-65. Zdůraznila, že hájitelná tvrzení nemusí být v řízení prokázána, postačuje, pokud jsou podepřena určitými indiciemi. Je přesvědčena, že její tvrzení jsou hájitelná, neboť detailně popsala, k čemu v jejím případě došlo. Svá tvrzení je schopna podložit výpověďmi tří svědkyň, především výpovědí své sestry. Dodala, že je X původu, přičemž není tajemstvím, že právě takovéto ženy byly v minulosti nezákonným sterilizacím nejčastěji podrobovány. Zamítnout žádost by bylo možné pouze tehdy, pokud by žalovaný prokázal, že ke skutečností tvrzeným žalobkyní dojít nemohlo. Žádné takové důkazy však správní orgány nepředložily. Uzavřela, že její X původ zakládá silnou domněnku diskriminace, kterou je podle rozsudku Evropského soudu pro lidská práva ze dne 13. 11. 2007 vydaného ve věci stížnosti č. 57325/00 možné vyvrátit pouze důkazem, že se žalobkyní jakožto příslušnicí X

etnika bylo zacházeno příznivěji. K takovému vyvrácení domněnky diskriminace ve věci žalobkyně nedošlo.

14. Namítla také, že ministr v napadeném rozhodnutí vůbec nezohlednil primární a nejdůležitější účel zákona o odškodnění protiprávních sterilizací, kterým je odškodnění obětí protiprávních sterilizací, kterého již není možné jinak právně dosáhnout.

IV. Vyjádření žalovaného

15. Žalovaný navrhl, aby soud žalobu jako nedůvodnou zamítl. Podotkl, že žalobkyně v zásadě opakuje argumentaci, s níž se správní orgány obou stupňů dostatečně a pregnantně vypořádaly v odůvodnění svých rozhodnutí, a to jak v návaznosti na platnou právní úpravu (její smysl a účel) a dlouhodobou ustálenou správní praxi, tak na dosavadní judikaturu správních soudů. Pro stručnost odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí a obsah zaslané spisové dokumentace.

V. Posouzení věci soudem

16. Soud ověřil, že žaloba byla podána včas, osobou k tomu oprávněnou a splňuje všechny formální náležitosti na ni kladené. Dále přezkoumal napadené rozhodnutí i řízení, které mu předcházelo, a to v rozsahu žalobních bodů, kterými je vázán (§ 75 odst. 1 a 2 s. ř. s.), jakož i z pohledu vad, k nimž je povinen přihlédnout z úřední povinnosti; přitom vycházel ze skutkového a právního stavu v době vydání napadeného rozhodnutí.
17. Při rozhodování soud vycházel zejména z následující právní úpravy:
18. Podle § 2 zákona o odškodnění protiprávních sterilizací je oprávněnou osobou fyzická osoba, která se podrobila v období od 1. července 1966 do 31. března 2012 ve zdravotnickém zařízení na území, které je součástí území České republiky, sterilizaci v rozporu s právem.
19. Podle § 3 odst. 1 o odškodnění protiprávních sterilizací se sterilizací v rozporu s právem pro účely tohoto zákona rozumí zdravotní výkon zabraňující plodnosti, k jehož provedení oprávněná osoba neudělila souhlas, nebo souhlas udělila při takovém porušení právních předpisů upravujících v rozhodném období provedení zdravotního výkonu zabraňujícího plodnosti anebo za takových okolností, jež vylučují nebo vážně narušují svobodu a prostotu omylu uděleného souhlasu.
20. Podle § 3 odst. 2 zákona o odškodnění protiprávních sterilizací se porušením právních předpisů a okolnostmi podle odstavce 1 rozumí zejména působení na oprávněnou osobu v podobě jakéhokoli nátlaku, donucení či přesvědčování, aby se zdravotnímu výkonu zabraňujícímu plodnosti podrobila, jakož i skutečnost, že oprávněná osoba nebyla srozumitelným způsobem a v dostatečném rozsahu informována o svém zdravotním stavu a o účelu, povaze, předpokládaném přínosu, možných důsledcích a rizicích navrhovaného zdravotního výkonu a o jiných možnostech řešení zdravotního stavu, jejich vhodnosti, přínosech a rizicích.
21. Podle § 23 odst. 1 věta první zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění účinném do 31. 12. 1991 (dále jen „zákon o péči o zdraví lidu“) je lékař povinen poučit vhodným způsobem nemocného, popřípadě členy jeho rodiny o povaze onemocnění a o potřebných výkonech tak, aby se mohli stát aktivními spolupracovníky při poskytování léčebné preventivní péče.
22. Podle § 27 zákona o péči o zdraví lidu ve znění účinném do 31. 12. 2012 se sterilizace smí provést jen se souhlasem nebo na vlastní žádost osoby, u níž má být sterilizace provedena, a

Shodu s prvopisem potvrzuje P. V.

to za podmínek stanovených ministerstvem zdravotnictví. Tyto podmínky stanovovala směrnice ministerstva o provádění sterilizace ze dne 17. 12. 1971, č. LP-252.3-19.11.71. publikovaná ve Věstníku Ministerstva zdravotnictví č. 1-2 ze dne 29. února 1972 (dále jen „směrnice“).

23. Podle § 2 písm. b) směrnice je sterilizace přípustná, provádí-li se ve zdravotnickém zařízení na vlastní žádost nebo se souhlasem osoby, u níž má být sterilizace provedena, na zdravých pohlavních orgánech ženy, jestliže by těhotenství nebo porod vážně ohrozily život ženy nebo jí způsobily těžkou a trvalou poruchu zdraví.
24. Podle § 5 odst. 1 písm. b) věta první směrnice o tom, že sterilizace je indikována, rozhoduje: v případech podle § 2 písm. b) až g) lékařská komise k tomu účelu ustavená (sterilizační komise).
25. Podle § 11 směrnice je-li o žádosti rozhodnuto kladně, pošle předseda žadatelku (žadatele) s doporučením na ženské (urologické nebo chirurgické) oddělení, jehož vedoucí je členem komise. Zároveň tam zašle opis protokolu, který se stane součástí chorobopisu. Před zákonem (poznámka soudu: jedná se zřejmě o chybu v psaní; správně mělo být v textu směrnice uvedeno „před zákrokem“) podepíše osoba, u níž má být sterilizace provedena, popřípadě její zákonný zástupce (opatrovník), prohlášení, že s provedením sterilizace souhlasí a že bere na vědomí písemné poučení o tom, do jaké míry je sterilizační zákrok reparabilní.
26. Po provedeném řízení dospěl soud k závěru, že žaloba je důvodná.
27. Jádrem sporu je posouzení toho, zda žalobkyně na straně jedné unesla důkazní břemeno ohledně prokázání svého, pro věc stěžejního tvrzení, že podstoupila samotnou sterilizaci, resp. zda v intencích zejména rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 7. 2024 č.j. 9 As 61/2023-65 (dále jen „rozsudek NSS ze dne 4. 7. 2024“) uplatnila hájitelná tvrzení, a na straně druhé zda žalovaný byl povinen provést výslech žalobkyní navržené svědkyně.
28. Soud nejprve považuje za vhodné připomenout nosná východiska týkající se postupu správních orgánů v řízeních o žádostech podaných podle zákona o odškodnění protiprávních sterilizací, jež jsou vymezena v rozsudku NSS ze dne 4. 7. 2024. Nejvyšší správní soud předně s důrazem na základní cíl a smysl právní úpravy vyzdvihl význam skutečného zajištění efektivní možnosti postižených osob dosáhnout nápravy vzniklého stavu. Z tohoto důvodu by správní orgány měly žadatelkám vycházet maximálně vstříc. S odkazem na důvodovou zprávu k zákonu o odškodnění protiprávních sterilizací Nejvyšší správní soud konstatoval, že existenci nároku lze prokazovat nejen zdravotnickou dokumentací vedenou o oprávněné osobě, ale též všemi důkazními prostředky, které mohou přispět k objasnění věci. Poukázal na povinnost správních orgánů činit aktivní kroky k tomu, aby ohledně tvrzení žadatelky zjistily stav věci bez důvodných pochybností, neboť po žadatelkách nelze požadovat, aby samy ze své vlastní iniciativy označily a doložily veškeré dokumenty, které budou protiprávnost provedené sterilizace v minulosti jednoznačně prokazovat. Naopak postačí, pokud žadatelka předeštre na první pohled plausibilní tvrzení, že v rozhodném období podstoupila sterilizaci v rozporu s právem. Musí však jít o tvrzení hájitelné, které bude podepřeno indiciemi, které ve svém souhrnu nepřipouštějí jiné racionální vysvětlení situace či chování jednotlivých účastníků, než že k protiprávní sterilizaci pravděpodobně došlo tak, jak žadatelka tvrdí. V takové situaci bude případně na žalovaném, aby na první pohled splněné předpoklady pro poskytnutí

Shodu s prvopisem potvrzuje P. V.

odškodnění zpochybnil tím, že prokáže odlišné a důvěryhodnější skutkové verze, tedy že k protiprávní sterilizaci žadatelky v rozhodném období způsobem jí tvrzeným dojít nemohlo. Nejvyšší správní soud také vyložil, že indiciemi, které mají vypovídat o hájitelnosti tvrzení, může být cokoli, co bude svědčit ve prospěch žadatelčiných tvrzení. Hájitelností tvrzení se pak správní orgán musí vždy dostatečně zabývat a za účelem jejího ověření musí postupovat v souladu se zásadou materiální pravdy, dalšími zásady správního řízení a se zřetelem k účelu zákona o odškodnění protiprávních sterilizací.

29. Jak vyplývá z obsahu správního spisu i nesporných tvrzení účastníků, zdravotnická dokumentace vztahující se k žalobkyní tvrzené sterilizaci byla skartována, a není tak k dispozici. Tuto skutečnost, kterou si následně žalovaný ověřil dotazem na poskytovatele zdravotních služeb, žalobkyně avizovala již ve své žádosti, k níž přiložila lékařskou zprávu ze dne 13. 6. 2022 a navrhla svědecký výslech své sestry. V žádosti popsala okolnosti, za kterých měla podstoupit sterilizaci. Soud předně konstatuje, že z obsahu žádosti je zřejmé plausibilní tvrzení žalobkyně týkající se provedení sterilizace v rozporu s právem. Žalobkyně uvedla, že sterilizaci podstoupila v roce 1978 (následně k výzvě žalovaného upřesnila den a měsíc provedení zákroku), přestože nechtěla, souhlas však udělila, neboť jí lékařka tvrdila, že by při dalším porodu zemřela. Konkrétní informace k riziku úmrtí nicméně neobdržela. Žalobkyni přitom bylo 27 let, byla zdravá jak ona, tak i jejích šest dětí, všechny porody proběhly normálně a bez nutnosti provést císařský řez. Současně jí bylo lékařkou sděleno, že po sterilizaci dostane dva tisíce korun, které skutečně po zákroku obdržela. Žalobkyně tedy v rámci tvrzení o provedení protiprávní sterilizace popsala okolnosti, které jsou *prima facie* uvěřitelné a jsou způsobilé založit plausibilní tvrzení, z něhož je třeba vycházet při posouzení jeho hájitelnosti a při hodnocení skutkového stavu věci v intencích zásady materiální pravdy a účelu zákona o odškodnění protiprávních sterilizací.
30. Žalovanému sice nelze vytknout, že by byl v průběhu řízení zcela neaktivní a zejména že by zanedbal poučovací povinnost a žalobkyni neinstruoval, jak má odstranit vady žádosti a doplnit návrh na dokazování, soud má však za to, že nesprávně vyhodnotil žalobkyní předložené a navržené důkazy. Nutno podotknout, že žalovaný se v prvoinstančním rozhodnutí nezabýval hodnocením lékařské zprávy ze dne 13. 6. 2022, pouze zdůraznil její obsah. Tento důkaz hodnotil až ministr v napadeném rozhodnutí. Uvedl, že předmětná lékařská zpráva neprokazuje provedení sterilizace. S tímto hodnocením se soud zcela neztotožňuje. Je sice pravdou, že lékařka, která zprávu vystavila, v diagnostickém závěru uvedla mj. „*st. p. sterilisationem p.v.?*“ a dále to, že vzhledem k dlouhé době, po kterou žalobkyně ordinaci nenavštívila, došlo ke skartaci její zdravotnické dokumentace, z níž by bylo možno pořídit záznam o sterilizaci, zároveň však lékařská zpráva postrádá bližší vysvětlení diagnostického závěru konstatovaného po provedeném vyšetření. Jinak řečeno, tento důkazní prostředek nevylučuje, že sterilizace byla provedena, pouze nepotvrzuje, že žalobkyně sterilizaci podstoupila, resp. z lékařské zprávy není zřejmé, zda provedení zákroku nelze zjistit při standardním vyšetření či zda tomu brání nějaká (zdravotní) okolnost na straně žalobkyně, případně zda je objektivně nemožné vzhledem k odstupu času či z jiných důvodů zpětně zjistit, že žalobkyně podstoupila sterilizaci. Správní orgány obou stupňů se tímto aspektem lékařské zprávy vůbec nezabývaly a kupříkladu nesměřovaly dotaz na dotyčného poskytovatele zdravotních služeb, aby objasnil, jak je třeba chápat obsah předmětné části lékařské zprávy. V návaznosti na jeho odpověď mohly žalobkyni případně poučit, jaký lékařský výkon (vyšetření) má absolvovat, aby bylo možné postavit najisto, že se v minulosti podrobila sterilizaci. V napadeném rozhodnutí tedy lze postrádat odborný

závěr o tom, zda existuje vyšetřovací metoda, pomocí které by bylo možné provedení sterilizace prokázat. Bez doplnění této informace totiž nelze interpretovat lékařskou zprávu ze dne 13. 6. 2022 tak, jak to učinil ministr, neboť z této zprávy jednoznačně nevyplývá, že žalobkyně sterilizaci nepodstoupila. Za této procesní situace je proto předčasné uzavírat, že žalobkyně neunesla důkazní břemeno ohledně provedení sterilizace.

31. Soud k tomu dodává, že i pokud by bylo z medicínského hlediska nemožné provedení sterilizačního zákroku zpětně (bez pochybností či vůbec) prokázat, je nutno vždy komplexně zhodnotit další důkazní prostředky a skutečnosti z nich vyplývající. Žalovaný však v tomto směru pochybil, neboť neprovedl žalobkyní navržený důkaz výsledkem její sestry. Soud se neztotožňuje se závěrem ministra, že provedení výsledku této svědkyně by bylo nevhodné s ohledem na to, že žalobkyně neprokázala ani první podmínku pro přiznání jednorázové peněžní částky za nezákonně provedenou sterilizaci, tedy to, že podstoupila výkon sterilizace. Žalobkyně k výzvě žalovaného doplnila, že navržená svědkyně může dosvědčit, že žalobkyně neznala povahu zákroku sterilizace, který nedobrovolně a neinformovaně podstoupila, a dále to, že žalobkyni byla (za absolvování sterilizace) poskytnuta sociální dávka. Již v žádosti přitom žalobkyně uvedla, že její sestra může dosvědčit skutkové okolnosti, které žalobkyně popsala ve vztahu ke skutečnostem, za jakých byla sterilizace provedena. Už z prosté logiky věci je zřejmé, že svědectví, které má prokázat protiprávnost sterilizace, v sobě zahrnuje i svědectví o tom, že sterilizace byla provedena. Jinými slovy, není jakýkoli legitimní důvod vylučovat svědeckou výpověď příbuzného žadatelky (zde sestry žalobkyně) z možných důkazních prostředků jenom proto, že takový svědek má vzhledem k absenci relevantní zdravotnické dokumentace prokázat i první podmínku pro poskytnutí odškodnění, tj. samotné provedení sterilizace. Znovu je třeba zdůraznit, že správní orgány mají posuzovat žádosti podané podle zákona o odškodnění protiprávních sterilizací s přihlédnutím ke smyslu a účelu zákona tak, aby mohl být naplněn sledovaný cíl spočívající v odčinění a alespoň částečné nápravě pochybení, k nimž v minulosti v oblasti provádění sterilizací docházelo. Jelikož žadatelky budou zpravidla v důkazní nouzi zejména s ohledem na značnou dobu, která od jimi tvrzené protiprávní sterilizace uběhla, je nutno i ke svědeckým výpovědím přistupovat tak, že potenciál těchto důkazních prostředků může přispět k objasnění věci alespoň v rovině indicií, tj. nepřímých důkazů. Nejvyšší správní soud ve shora uvedeném rozsudku v této souvislosti poukázal na specifickou situaci žadatelek, u nichž nelze předpokládat, že by se vzhledem k citlivé a intimní povaze zákroku o sterilizaci svěřovaly mimo kruh úzké rodiny. Soud proto nepřisvědčil ani argumentaci, kterou uvedl žalovaný v prvostupňovém rozhodnutí, že svědecká výpověď sestry žalobkyně není způsobilý důkazní prostředek s ohledem na to, že žalobkyně neuvedla, čeho byla její sestra svědkem, kdy a za jakých okolností. To, že svědkyně s velkou pravděpodobností nebyla přítomna u sterilizačního zákroku, neznamená, že by nemohla poskytnout svědectví o tom, že žalobkyně podstoupila sterilizaci v rozporu s tehdejší právní úpravou. Zjištění bližších okolností, za kterých se svědkyně dozvěděla o sterilizaci žalobkyně, může být předmětem podrobných dotazů kladených svědkyni během jejího výslechu. Zároveň je pochopitelné, že svědkyně může vypovídat především o tom, co jí sdělila žalobkyně. Takové svědectví není *a priori* vyloučeno zejména proto, že žadatelky nemohly v době, kdy podstoupily (protiprávní) sterilizaci, jakkoli předvídat potřebu budoucího prokazování průběhu předmětného zákroku, přičemž mnohdy jediným důkazním prostředkem bude právě svědectví blízkých osob. Teprve po provedení výslechu lze tedy hodnotit, zda je svědkyně věrohodná a zda její výpověď může mít pro věc důkazní význam. Žalovaný tak nemohl dojít k závěru, že tvrzení

žalobkyně není hájitelné, pakliže neprovedl svědecký výslech sestry žalobkyně a tento důkazní prostředek následně řádně nevyhodnotil.

VI. Závěr a náklady řízení

32. Soud tedy dospěl k závěru, že žaloba je důvodná, a proto prvním výrokem rozsudku podle § 78 odst. 1 a 4 s. ř. s. napadené rozhodnutí pro nezákonnost zrušil a vrátil věc žalovanému k dalšímu řízení. Soud nepřistoupil ke zrušení prvostupňového rozhodnutí (§ 78 odst. 3 s. ř. s.), jehož se žalobkyně rovněž domáhala a ponechal na úvaze ministra, zda bude možné vytýkané nedostatky napravit v rámci rozkladového řízení. V dalším řízení ministr žádost žalobkyně znovu posoudí, přičemž bude vázán výše vysloveným právním názorem soudu, že žalobkyně předeštřela *prima facie* uvěřitelné tvrzení o provedení sterilizace v rozporu s právem, jehož hájitelnost je nutno vyhodnotit na základě doplněného dokazování. Zejména ministr (popř. žalovaný) provede svědecký výslech sestry žalobkyně a tuto svědeckou výpověď řádně zhodnotí z hlediska její věrohodnosti a významu pro předmětnou žádost. Dále u poskytovatele zdravotních služeb vyjasní diagnostický závěr uvedený v lékařské zprávě ze dne 13. 6. 2022 a případně žalobkyni poučí, jakým způsobem má prokázat provedení sterilizace. Takto doplněný skutkový stav pak správní orgán opětovně posoudí v intencích zásad hodnocení důkazů a východisek vymezených v rozsudku NSS ze dne 4. 7. 2024.
33. Za splnění podmínek uvedených v § 51 odst. 1 s. ř. s. soud o žalobě rozhodl bez nařízení jednání. Důvodem pro nařízení jednání nebylo ani dokazování, neboť veškeré listiny potřebné pro rozhodnutí soudu ve věci samé jsou obsaženy ve správním spisu, jímž se dokazování neprovádí (viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 29. 1. 2009, č. j. 9 Afs 8/2008-117).
34. Výrok o náhradě nákladů řízení je odůvodněn ustanovením § 60 odst. 1 s. ř. s., podle kterého má účastník, který měl ve věci plný úspěch, právo na náhradu nákladů řízení před soudem, které důvodně vynaložil, proti účastníkovi, který ve věci úspěch neměl. Ve věci měla plný úspěch žalobkyně, která je od soudních poplatků ze zákona osvobozena a v řízení byla zastoupena X jako obecným zmocněncem. Soud proto rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů tohoto řízení.

Poučení:

Proti tomuto rozhodnutí lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává ve dvou vyhotoveních u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Moravské náměstí 6, Brno. O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud. Kasační stížnost lze podat pouze z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 s. ř. s. a kromě obecných náležitostí podání musí obsahovat označení rozhodnutí, proti němuž směřuje, v jakém rozsahu a z jakých důvodů jej stěžovatel napadá, a údaj o tom, kdy mu bylo rozhodnutí doručeno. V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie. Soudní poplatek za kasační stížnost vybírá Nejvyšší správní soud. Variabilní symbol pro zaplacení soudního poplatku na účet Nejvyššího správního soudu lze získat na jeho internetových stránkách: www.nssoud.cz.

Praha 27. srpna 2025

Shodu s prvopisem potvrzuje P. V.

Mgr. Martin Kříž v. r.
předseda senátu

Shodu s prvopisem potvrzuje P. V.